

Maaliero ja myötämielisyys

Kanadan ja Neuvostoliiton välisen vuoden 1972 Summit Series -ottelusarjan uutisointi
suomalaisessa lehdistössä

Poliittisen historian
kandidaatintutkielma

Laatija:
Santeri Lahti

10.4.2026
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Poliittinen historia

Tekijä: Santeri Lahti

Otsikko: Maaliero ja myötämielisyys – Kanadan ja Neuvostoliiton välisen vuoden 1972 Summit Series -otteluserjan uutisointi suomalaisessa lehdistössä

Sivumäärä: 34 sivua

Päivämäärä: 10.4.2026

Tässä tutkielmassa tarkastelen Kanadan ja Neuvostoliiton välisen vuoden 1972 syyskuun Summit Series -otteluserjan uutisointia kahdeksassa suomalaisessa lehdessä, vertaillen kaupallisia ja puolueiden lehtiä. Tutkimuksessa käytetyt kaupalliset lehdet ovat *Helsingin Sanomat*, *Turun Sanomat*, *Aamulehti* sekä *Suomen Urheilulehti*. Puolueiden lehdistä mukana ovat keskustapuolueen *Suomenmaa*, kommunistien *Kansan Uutiset*, kokoomuksen *Uusi Suomi* sekä SDP:n *Suomen Sosialidemokraatti*. Tutkielmassa aineistoa on tutkittu laadullista sisällönanalyysiä, lähdekritiikkiä ja historiantutkimuksellista päättelyä hyödyntäen.

Tutkimuskysymyksinäni ovat: Onko suomettuminen näkynyt vuoden 1972 Summit Series -otteluserjan uutisoinnissa? Miksi otteluista on uutisoitu kyseisellä tavalla ja mitä artikkelien taustalla mahdollisesti on? Onko jotain jätetty mahdollisesti artikkeleista pois? Kuinka tärkeä ja merkittävä asia otteluserja oli suomalaisessa lehdistössä ja suomalaisille?

Tutkielmani kannalta keskeisenä tutkimuskirjallisuutena olen hyödyntänyt Markku Jokisipilän teosta *Punakone ja Vaahteranlehti* (2014). Lisäksi tutkielmani johtopäätökset ovat samankaltaisia Vesa Vareksen artikkelin (1997) *Rähmälleen Tartariin? Suomalainen urheilujournalismi ja sen tulkinnat itäblokin urheilujärjestelmästä ja -menestyksestä Montrealin, Moskovan ja Los Angelesin olympialaisten näkökulmasta* kanssa.

Kaupallisissa lehdissä sekä puolueiden lehdissä näkyi tietynlainen korrektius Neuvostoliittoa kohtaan, esimerkiksi turnauksen maalierosta ja kanadalaisten väkivaltaisesta pelitavasta uutisoitaessa. Lehtien tapaan uutisoida aiheesta vaikutti se, että erityisesti puolueiden lehdet uutisoivat neuvostoliittolaisen valtio-omisteisen uutistoimisto Tassin julkaisemia uutisia, jolloin neuvostoliittolainen näkökulma otteluserjasta mahdollisesti korostui. Kaupallisissa lehdissä nousi esiin suomalaisturistit, jotka lähtivät Moskovaan katsomaan otteluita. Arviot ryhmien koosta vaihtelivat, mutta useimmiten mainittiin muutaman sadan hengen ryhmistä. Otteluserjan kiinnostavuutta Suomessa voi pitää marginaalisena, koska otteluserjassa ei pelannut Suomen maajoukkuetta ja ottelut tulivat Suomen aikaan yöllä.

Avainsanat: Summit Series, Kanada, Neuvostoliitto, jääkiekko, suomettuminen, urheilu ja politiikka, laadullinen sisällönanalyysi, *Helsingin Sanomat*, *Turun Sanomat*, *Aamulehti*, *Suomen Urheilulehti*, *Suomen Sosialidemokraatti*, *Suomenmaa*, *Uusi Suomi*, *Kansan Uutiset*

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Aiheen tausta ja tutkimuskysymykset	4
1.2	Tutkimuskirjallisuus ja aiempi tutkimus	6
1.3	Primääriaineisto ja menetelmä	8
1.4	Summit Series -ottelusarjan tausta ja maiden jääkiekon historia	11
2	Kaukalon sisäpuolella esiin nousseet teemat	14
2.1	Kanadan ammattilaismyytin mureneminen Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	
2.2	Kiista erotuomareista	16
2.3	Neuvostoliiton syöttöpelit, kanadalaisten nopeat lyöntilaukaukset	18
3	Kaukalon ulkopuolella esiin nousseet teemat	21
3.1	Johtavat poliitikot ottelussa ja suomalaisturistien kohtaama lippukaaos Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	
3.2	Ottelusarjasta oppia molemmille maille	23
3.3	Myötämielisyys Neuvostoliittoa kohtaan suomalaisessa lehdistössä	25
4	Loppusummit	29
	Lähteet	32
	Liitteet	34
	Liite 1. Ottelusarjan ottelut	34

1 Johdanto

1.1 Aiheen tausta ja tutkimuskysymykset

Kommunistisen Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen johtaman kapitalistisen lännen välinen kylmä sota kesti 1940-luvulta 1980-luvun loppuun. Kahden supervallan vastakkainasettelun kaudella uhka ydinaseilla käytävän kolmannen maailmansodan syttymiseen sekä mahdollisesti koko ihmiskunnan tuhoon oli konkreettinen. Jokapäiväistä elämää varjosti tietoisuus suurvaltavihollisten moninkertaisesta kyvystä tuhota toisensa, mikä synnytti ilmapiirin, joka ruokki epäluuloja, pelkoa, vainoharhaisuutta ja ideologista jyrkkyyttä. 1950-luvulla kauhun tasapainon ylläpitämiseksi kummallakin osapuolella täytyi olla riittävästi iskuvoimaa tehokkaan kostoiskun suorittamiseksi, mikäli se ensimmäisenä joutuisi ydiniskun kohteeksi. Kauhun tasapainon vuoksi kylmä sota ei voinut olla taistelukentillä käyty sotilaallinen sota. Sotaisesta retoriikasta ja vastakkainasettelun jyrkkyydestä huolimatta toisen maailmansodan päättymistä seuranneina vuosina alkaneen ja kommunismin kukistumiseen 1989–1991 päättyneen konfliktin keskeinen piirre oli se, että suurvaltaleirien välillä ei ollut lähes ollenkaan aseellisia kahnauksia ja suoria sotatoimia. Ydintuhon pelko paradoksaalisesti lähensi kylmän sodan osapuolia toisiinsa. Se pakotti molemmat supervallat siirtämään poliittisen ja ideologisen kamppailun muille kuin sotilaallisille areenoille.¹

Kylmän sodan kaudella kamppailuluonteensa ja tulkinnallisen yksinkertaisuutensa vuoksi urheilusta tuli yksi seuratuimmista, käytetyimmistä ja kiihkeimpiä tunteita herättäneistä kahden vastakkaisen ideologisen leirin kulttuurisen kamppailun näyttämöistä. Jääkiekosta tuli yksi kylmän sodan urheilukamppailun seuratuimmista lajeista. Kylmän sodan jääkiekossa iskivät yhteen neuvostoliittolaisten huippuunsa kehittämä eurooppalainen pelityyli ja ammattilaisliiga NHL:ssä jalostettu pohjoisamerikkalainen tapa pelata jääkiekkoa. Erityisesti joukkuelajit, joissa urheilijat puolustivat kansakuntansa kunniaa sotilasyksikön kaltaisena tiiviinä ryhmänä, tarjosivat loputtomasti inspiraatiota poliittisia metaforia etsiville poliitikoille ja journalisteille. Mitä kontaktipitoisemmasta ja intensiivisemmästä lajista oli kyse, sitä helpommin se taipui sotilasvertausten käyttöön.²

Tutkin, miten ottelusarjasta oli uutisoitu kolmessa suomalaisessa sanomalehdessä ja neljässä puolueen lehdessä sekä yhdessä aikakauslehdessä. Lisäksi mielenkiinnon kohteenani oli,

¹ Jokisipilä 2014, 13, 16–17, 24.

² Jokisipilä 2014, 13–14, 26.

mitä teemoja artikkeleista nousi esiin. Tutkimuskysymykset olivat: 1. Näkyikö suomettuminen vuoden 1972 Summit Series -otteluserjan uutisoinnissa? 2. Miksi otteluista oli uutisoitu kyseisellä tavalla ja mitä artikkelien taustalla mahdollisesti oli? 3. Oliko jotain jätetty mahdollisesti artikkeleista pois? 4. Kuinka tärkeä ja merkittävä asia otteluserja oli suomalaisessa lehdistössä ja suomalaisille?

Summit Series -otteluserja oli Neuvostoliiton ja Kanadan välillä käyty kahdeksan ottelua vuoden 1972 syyskuussa sisältänyt jääkiekkoturnaus, jossa Kanadan parhaista NHL:n ammattilaisista koottu joukkue kohtasi Neuvostoliiton maajoukkueen, joka hallitsi 1960- ja 1970-luvun alussa eurooppalaisia kaukaloita. Ensimmäiset neljä ottelua pelattiin Kanadassa ja loput neljä Venäjällä. Kanada voitti otteluserjan voittamalla kahdeksasta pelistä neljä, Neuvostoliitto puolestaan voitti kolme kertaa, ja kerran joukkueet pelasivat tasan. Sarja edusti urheilun käyttöä positiivisiin tarkoituksiin eli vastakkaisten ideologisten leirien lähentämiseen. Urheilun historiasta ei löydy monia sellaisia tapahtumia, jotka olisivat mullistaneet yhden lajin niin perinpohjaisesti kuin miten Summit Series -otteluserja mullisti jääkiekon tai joiden perintö ja muisto olisivat vuosien ja vuosikymmenten saatossa kasvaneet niin myyttisiin mittasuhteisiin kuin tämän sarjan. Otteluserja herätti kanadalaisten ajatuksissa enemmän jännitystä, odotusta, suuttumusta ja hurmosta kuin mikään muu tapahtuma toisen maailmansodan jälkeen. Neuvostoliitolla oli otteluserjassa panoksena kommunistisen ideologian arvovalta ja oma supervaltakunniansa, Kanadalla ei enempää eikä vähempää kuin kansallisen identiteettinsä myyttisin pilari: jääkiekko.³

Otteluserja oli täysin poikkeuksellinen, kun kaksi toisilleen vihamielistä poliittista järjestelmää, joiden joukkueilla oli erilaiset lähestymistavat lajiin, kohtasivat vuosien neuvottelujen jälkeen. Otteluserjan päätyttyä heräsi Kanadassa keskustelua siitä, olivatko kanadalaiset todella parhaita omassa lajissaan. Kanadassa oli pohdintaa, miksi he eivät ehkä olleetkaan siinä parhaita, vaikka jääkiekko oli Kanadan kansallispele.⁴

Tutkielmani kannalta yksi keskeinen käsite on suomettuneisuus, jolla viitattiin sanana yleensä poliittiseen toimintatapaan ja poliittiseen kulttuuriin, jonka ajankohtaa ei voitu määritellä pelkästään kronologisella kalenterilla. Sen ytimenä oli kuitenkin useimmin pidetty 1970-lukua. Suomalaisessa keskustelussa tavallisin tapa viitata kyseiseen termiin oli tulkinta, jossa suomettuminen liittyi nimenomaan 1970–80-lukuihin ja viittaa ennen kaikkea ulkopoliittikan

³ Jokisipilä 2014, 14, 26, 54, 141, 205, 213, 244–245.

⁴ Berglund 2020, 145, 147–148.

rooliin sisäpolitiikassa. Suomettuneisuudelle ei ollut yksiselitteistä, riidatonta tai yleispätevää tulkintaa. Yleisessä kielenkäytössä termillä oli ollut valtaosin kielteinen kaiku, ja 1970-luvulla sanaa pyrittiin välttämään Suomessa. 1970–80-lukujen suomettumisessa oli kyse ennen kaikkea sisäpoliittisesta ilmiöstä. Suomettumisen sisäpoliittista luonnetta korostavassa argumentaatiossa kiinnitettiin huomiota siihen, että neuvostosuhteiden annettiin vaikuttaa sisäpolitiikkaan ja laajasti yhteiskunnan eri tasoihin, kuten mediaan.⁵

Suomettumiseksi alettiin kutsua Neuvostoliiton hankkimaa ja sille luovutettua Suomen sisäistä vaikutusvaltaa. Alun perin se oli läntisen propagandan käyttämä varoittava ja lievästi moitiskeleva termi. Sen kuvaamalla ilmiöllä oli kuitenkin myös kannustava ja myönteinen sisältö, mikä uhkasi aiheuttaa Neuvostoliitolle ongelmia muualla. Neuvostoliiton sotilaallinen ja poliittinen asenne Suomea kohtaan oli aggressiivisesti etukenossa. Tilanne oli epämiellyttävä, mutta ei Suomelle läpeensä huono. Suomettumisen sisäänrakennettuna elementtinä oli Neuvostoliiton imartelu, ja usko siihen, että kehuja kyllä palkittiin, kunhan Neuvostoliitto näki, kuka kehujen takana oli. Suomettuminen ei kuitenkaan luultavasti vaikuttanut kovinkaan paljoa Neuvostoliiton suhtautumiseen Suomea kohtaan, eli siihen, mihin sillä eniten pyrittiin vaikuttamaan. Suomettuminen oli vaikeaselkoinen asia, koska osaltaan se oli Neuvostoliiton etujen huomioimista, mikä oli järkevää, kunhan se ei vahingoittanut Suomen etua. Toisaalta se oli myös valmiutta mennä omaan etuun perustuvan reaaliolitiikan yli ja ohi, mikä oli harkitsematonta ja pahimmillaan valtioedun vahingoittamista. Suomettuminen oli puolustussotaa klassisen diplomatian aseilla. Parhaimmillaan se oli ovelaa luovimista ja kömpelön suurvallan heikkouksien hyödyntämistä. Pahimmillaan suomettuminen heikensi demokratiaa, kun esimerkiksi Kekkonen valittiin poikkeuslailla jatkamaan presidentin tehtävässä.⁶ Omassa aineistossani suomettuminen näkyy tietynlaisena myötämielisyytenä Neuvostoliittoa kohtaan. Tästä tarkemmin luvussa 3.3.

1.2 Tutkimuskirjallisuus ja aiempi tutkimus

Tutkimuskirjallisuutta aiheesta oli julkaistu runsaasti erityisesti niissä maissa, joissa jääkiekko oli suosittua eli Pohjois-Amerikassa ja Suomessa. Primääriaineiston tulkitsemisessa keskeisenä teoksena käytin professori Markku Jokisipilän kylmän sodan jääkiekosta kertovaa teosta *Punakone ja vaahteranlehti*.⁷ Toisena keskeisenä lähdeveoksena käytin historioitsija

⁵ Vares 2023, 127–129, 144, 155.

⁶ Tarkka 2012, 82–83, 461–462, 467.

⁷ Jokisipilä 2014, 14.

Bruce Berglundin teosta *The Fastest Game on Earth*, joka oli kattava kuvaus jääkiekon historiasta.⁸ Hyödynsin myös entisen NHL-maalivahdin Ken Drydenin kirjoittamaa teosta *Elämää suurempi peli: legendaarisen NHL-maalivahdin omaelämäkerta*.⁹ Teos ei ole akateeminen julkaisu, mutta tarjosi oivaltavan näkökulman tutkittavaan aiheeseen.

Metodisena lähdeteoksena tutkimuksessa käytin toimittaja Juhani Aaltolan kirjaa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*.¹⁰ Suomettuneisuuden käsitteen määrittelyssä käytin professori Vesa Varesen teosta *Nuori Ben Zyskowitz: suomettumisen vuodet*.¹¹ Lisäksi käytin Jukka Tarkan teosta *Karhun kainalossa* käsitteen määrittelyssä.¹²

Juho Romppainen tutki pro gradu -tutkielmassaan *Kansallisen jääkiekkoilun erityispiirteet – Syyskuussa 1972 Kanadan ammattilaisia vastaan pelatun otteluserjan uutisointi neljässä neuvostoliittolaisessa sanomalehdessä* neuvostoliittolaista näkökulmaa otteluserjasta. Romppainen nosti neuvostoliittolaisista lehdistä teemoina esiin ammattilaisuuden vs. amatööriit, tähtipelaajat, väkivallan, nopeuden ja yhteispelin sekä kysymyksen siitä, kumpi maa otteluserjan lopulta voitti. Romppaisen pääteesinä voi pitää sitä, että neuvostoliittolaiset lehdet pyrkivät selittämään tappiot omaksi voitokseen kolmella tavalla: korostamalla Neuvostoliiton pelityylin tasokkuutta tappiosta huolimatta, nostamalla esiin Neuvostoliiton voittamat kolme ottelua Kanadassa sekä joukkueiden välisen maalieron, joka oli Neuvostoliiton hyväksi 32–31. Koska Neuvostoliitto voitti useamman Kanadassa pelatuista otteluista, se ikään kuin voitti otteluserjan ensimmäisen puoliskon. Maaliero korosti osaltaan otteluiden tasaisuutta mutta sai Neuvostoliiton vaikuttamaan voittajalta. Neuvostoliiton yhteispeliä korostettiin neuvostoliittolaisissa sanomalehdissä. Kapitalismin ja kommunismin välinen ero pyrittiin lehdissä tekemään selväksi ammattilaisuus ja amatööri -teeman avulla.¹³ Teemat, jotka nousivat esiin, olivat samantyyppisiä kuin suomalaisissa, erityisesti kaupallisissa lehdissä esiin nousseet teemat. Omassa tutkimuksessani esille tulivat myös jäähyt, tuomaritoiminta, joukkueiden kannattajat sekä heidän kokemat haasteet lippujen hankinnassa. Teemoihin palaan tarkemmin alaluvuissa 2.2, 3.1 ja 3.3.

⁸ Berglund 2020.

⁹ Dryden 2016.

¹⁰ Aaltola ja Raine 2010.

¹¹ Vares 2023.

¹² Tarkka 2012.

¹³ Romppainen 2011, 37, 41, 44, 51, 54–55, 58.

Lauri Valkila tutki myös kandidaatintutkielmassa *Yhtenäinen ja sisukas Kanada? Kansallisen identiteetin rakentaminen Kanadassa jääkiekon avulla Summit Series -otteluserjan juhlavuonna 2022 jääkiekon vaikutusta Kanadan kansalliseen identiteettiin*.¹⁴ Valkilan lisäksi Lee Switzer tutki samaa aihetta pro gradu -tutkielmassaan *National identity and Canadian hockey: Narratives on the 1972 Canada-Russia series*.¹⁵ Tutkimukset käsittelivät otteluserjaa Kanadan kansallisen identiteetin kautta, mutta otteluserjan uutisointia suomalaisessa lehdistössä ei ole vielä tutkittu.

Vesa Vares tutki artikkelissa *Rähmälleen Tartariin? Suomalainen urheilujournalismi ja sen tulkinnat itäblokin urheilujärjestelmästä ja -menestyksestä Montrealin, Moskovan ja Los Angelesin olympialaisten näkökulmasta* suomalaisten lehtien uutisointia urheilusta olympialaisten näkökulmasta.¹⁶ Ainoa ero Vareksen tutkimusaineiston ja omani välillä oli, että minulla oli mukana myös *Suomen Urheilulehti*, Vareksella oli puolestaan tutkimuksessaan mukana *Tiedonantaja* -lehti. Muuten alkuperäisaineistot olivat samat. Tutkimukseni ja Vareksen tutkimuksen johtopäätökset olivat pääosin samat, mutta myös eroja löytyi. Näistä tarkemmin alaluvussa 3.3.

1.3 Primääriaineisto ja menetelmä

Valitsin primääriaineistokseni neljä puolueen lehteä, jotka olivat keskustapuolueen *Suomenmaa*, kommunistien *Kansan Uutiset*, kokoomuksen *Uusi Suomi* sekä SDP:n *Suomen Sosialidemokraatti*. Lisäksi täydensin aineistoani kaupallisilla lehdillä, jotka olivat *Turun Sanomat*, *Helsingin Sanomat*, *Aamulehti* ja *Suomen Urheilulehti*. *Suomen Sosialidemokraatti*, *Kansan Uutiset* ja *Uusi Suomi* ilmestyivät 1970-luvulla päivittäin, *Suomenmaa* viisi kertaa viikossa ja *Suomen Urheilulehti* kerran viikossa. *Turun Sanomat*, *Helsingin Sanomat* ja *Aamulehti* ilmestyivät joka päivä. Tarkasteltavaksi ajanjaksoksi valitsin syyskuun 1972, koska otteluserja pelattiin silloin, ja koska silloin kirjoittelua aiheen ympäriltä myös löytyi eniten. Lisäksi suomettuneisuuden voi tulkita olleen voimakkaimmillaan 1970-luvulla. Alkuperäisaineisto löytyi Turun yliopiston kirjaston sanomalehti- ja pienpainatepalvelupisteeltä Raisiosta.

Tavoitteenani oli vertailla puolueiden lehtien ja kaupallisten lehtien tapaa uutisoida aiheesta. Lisäksi mielenkiinnon kohteenani oli, mistä mahdolliset erot uutisoinnin välillä johtuivat ja

¹⁴ Valkila 2025, 6, 11, 30.

¹⁵ Switzer 2023, 73–74.

¹⁶ Vares 1997, 147–172.

miksi lehtien tavoissa käsitellä aiheita oli eroja. Valitsin sekä puolueiden lehdet että kaupalliset lehdet tutkimukseni kohteeksi, koska uskoin niistä löytyvän laajempaa näkökulmaa aiheeseen. Uskoin lähteiden avulla saavuttavani tarkemman kuvan siitä, oliko suomettuminen näkynyt suomalaisten lehtien tavassa uutisoida aiheesta. Lisäksi lehtien vertaileminen keskenään toi mielenkiintoisen vertailukohdan tutkimukseni kannalta. Aineistonani oli kahdeksan lehteä, joista löytyi artikkeleita aiheen ympäriltä yhteensä 141 kappaletta. Kaupalliset lehdet hallitsivat keskustelua ottelusarjan ympärillä, ja niistä löytyi enemmän sisältöä kuin puolueiden lehdistä. Yhteistä molempien lehtien tavoille uutisoida otteluista oli kliininen raportointi ottelusarjan tapahtumista. Mukana aineistossa oli myös mielipidekirjoituksia, analyysejä ja raportteja esimerkiksi joukkueiden pelitavasta. Päähuomioni oli mielipidekirjoituksissa ja raporteissa.

Rajasin tutkimuksen ulkopuolelle artikkeleissa olleet kuvat ja pilakuvat, koska niitä ei artikkeleista noussut esiin kuin kaksi, jotka molemmat olivat *Suomen Urheilulehdessä*. Lisäksi kuvien analysointi vaatisi erilaista tulkinnallista kehystä tutkimukseen. Tutkimuksesta rajasin pois myös lehtien artikkeleissa esiintyvät kuvat, koska ne olivat usein pelitilanne - kuvia tai kuvituskuvia, jotka eivät välttämättä kertoneet ottelusarjan tapahtumista lainkaan. Myös niiden tulkinta vaatisi erilaista tulkinnallista kehystä tutkimuksen näkökulmasta. Puolueiden lehdistä rajasin pois taistolaisten sanomalehti *Tiedonantajan*, koska lehdessä oli vain yksi muutaman rivin artikkeli jääkiekkosarjaan liittyen.

Ottelusarjaan liittyvien artikkelien määrä sekä kaupallisissa että puolueiden lehdissä kasvoi ottelusarjan loppua kohden. Ennen turnausta, elokuulta 1972, lehdistä ei löytynyt kirjoittelua, eikä turnauksen alussa niin paljon kuin silloin, kun ottelusarjan ratkaisuhetket olivat käsillä. Valitettavasti tekstien yhteydessä oli harvoin mainittu kirjoittajien nimiä poikkeustapauksia lukuun ottamatta. Lähdekriittisestä näkökulmasta anonymiteetti saattoi vaikuttaa sävyyn, jolla otteluista uutisoitiin. *Kansan Uutisissa* oli puolueiden lehdistä eniten artikkeleita, yhteensä 15. Lisäksi lehti uutisoi sarjasta tasaisesti koko turnauksen ajan. *Uudessa Suomessa* ja *Suomen Sosialidemokraatti* -lehdessä oli puolestaan molemmissa 13 artikkelia. *Suomenmaassa* oli 11 artikkelia, mutta ottelusarjasta uutisoitiin ensimmäisen kerran vasta Kanadassa pelattujen otteluiden jälkeen 19.9.1972. Puolueiden lehtien uutisointi keskittyi ottelusarjan ratkaisuhetkiin eli syyskuun loppuun, jolloin kaikissa lehdissä uutisoitiin ottelusarjan tapahtumista kahdesti päivässä.

Tutkimusmetodina käytin laadullista sisällönanalyysiä, lähdekritiikkiä ja historiantutkimuksellista päättelyä. Laadullisen sisällönanalyysin avulla tutkin, millä tavalla joukkueista kirjoitettiin, miten joukkueiden tappioista ja voitoista kerrottiin sekä minkälaisia sanoja käytettiin kuvaamaan joukkueiden suoriutumista kaukalossa. Lisäksi tutkin, mitkä pelaajat tai toimijat nousivat uutisissa esiin. Lähdekritiikkiä hyödynsin tarkastellessani, miksi teemoista kerrottiin kyseisellä tavalla, kuinka usein artikkeleita oli julkaistu sekä minkä uutistoimiston julkaisemia artikkeleita lehdessä oli käytetty. Historiantutkimuksellisen päättelyn avulla tutkin, oliko suomettuminen näkynyt kirjoittelussa sekä siinä, kiinnostivatko ottelut Suomessa. Tavoitteenani oli peilata kirjoittelua Suomen yleiseen yhteiskunnalliseen ilmapiiriin 1970-luvulla.

Teemat on jaettu kaukalon sisäpuolella ja ulkopuolella esiin nousseisiin teemoihin. Lehdistä esiin nousevia teemoja olivat Kanadan ammattilaismyytti ja sen murentuminen, kiista erotuomareista ja pelityyliin erot, jotka ovat kaukalon sisäpuolella esiin nousseen teeman alla. Puolestaan teemat lippukaaos ja johtavat poliitikot, ottelutarjan merkitys maille ja suomalaisen lehdistön tapa osoittaa myötämielisyyttä Neuvostoliittoa kohtaan on jaettu kaukalon ulkopuolisiin teemoihin. Jaottelun avulla teemat tulevat selkeästi esiin. Teemat, jotka nousivat aineistosta esiin, kuten kiista erotuomareista ja pelityyliin erot, olivat samankaltaisia kuin nykypäivänakin ottelutarjoihin liittyvät teemat.

Ottelutarjan uutisointiin suomalaisissa lehdissä voi tulkita vaikuttaneen se, että ottelut eivät näkyneet Suomen televisiossa suorina lähetyksinä. Tämän lisäksi ottelutarjan kanssa osittain päällekkäin oli Münchenin olympialaiset, jotka päättyivät 11.9.1972. Ottelutarjan avausottelu puolestaan pelattiin 2.9.1972 Montrealissa.¹⁷ Suomalaisia voi lähtökohtaisesti tulkita kiinnostaneen enemmän oman maajoukkueensa pelit ja kotimaisen jalkapalloliigan ottelut, kuin Kanadan ja Neuvostoliiton väliset ottelut. Kuitenkin Neuvostoliittoon lähti merkittävä määrä suomalaisturisteja katsomaan sarjan jälkimmäisiä neljää ottelua, joten kiinnostusta oli jonkin verran.¹⁸ Ottelutarjan uutisointiin vaikutti myös se, että lehdissä oli Neuvostoliittolaisen valtion omistaisen uutistoimisto Tassin julkaisemia artikkeleita, jolloin lehdissä saattoi korostua neuvostoliittolainen näkökulma. Näistä teemoissa lisää alaluvussa 3.1 ja 3.2.

¹⁷ *Helsingin Sanomat* 4.9.1972, ”Kanadan myytti mureni: NL löi ammattilaiset”.

¹⁸ *Helsingin Sanomat* 20.9.1972, ”NHL-ottelu televisiossa maanantaina”.

1.4 Summit Series -ottelusarjan tausta ja maiden jääkiekon historia

Neuvostoliiton maajoukkue nousi kylmän sodan kaudella Moskovan urheilupropagandan kruununjalokiveksi sekä kommunistisen supervallan mahdin pelätyimmäksi ja menestyksekkäimmäksi symboliksi kansainvälisessä kilpaurheilussa. Kylmän sodan jääkiekko ei ollut pelkästään urheilua. Neuvostoliiton pelaajat nähtiin niin Kremlin vallanpitäjien kuin jääkiekkoa seuraavan maailmankin silmin paitsi urheilijoina myös kommunistisen ideologian lähettiläinä ja ihanteellisen neuvostokansalaisen mallikappaleina. Aina kun puna-armeijan jääsotilaat hyppäsivät kaukaloon, pelissä oli urheilun ohella myös Neuvostoliiton kansainvälinen arvovalta, ja tulos oli sen mukaista. Neuvostoliiton maajoukkue voitti olympiakultaa, maailmanmestaruuksia ja parhaista kanadalaisista ammattilaisista muodostettuja joukkueita. Kanadaa puolestaan oli yleisesti pidetty jääkiekon kotimaana ja jääkiekkoa Kanadan kansallispelinä. Urheilun kasvava poliittinen merkitys oivallettiin kylmän sodan alkuvuosina myös lännessä. Kanadan ulkoministeri Lester Pearson ymmärsi kansainvälisen urheilun roolin keinona saavuttaa voittoja muista kansakunnista. Parhaana väylänä voittojen saavuttamiseen nähtiin kansallislaji jääkiekko.¹⁹

Kanada hallitsi MM-kiekkoa ja voitti vuonna 1961 jo 19. maailmanmestaruutensa. Seuraavan kymmenen vuoden aikana tämä kuitenkin muuttui, kun Neuvostoliitto voitti yhdeksän maailmanmestaruutta. MM-kisat eivät nauttineet Kanadassa kummoistakaan arvostusta, koska NHL:ää pidettiin maailma parhaana liigana. 1960-luvulla NHL oli suosituimpi kuin koskaan, ja joukkueet tekivät yleisöennätyksiä.²⁰

Kanadan parhaat ammattilaiset eivät saaneet pelata MM-kisoissa ja olympialaisissa amatöörisäädöksen vuoksi. Kanada oli 1970-luvulta alkaen seitsemän vuotta pois kansainvälisiltä kentiltä. Neuvostoliiton maajoukkueelle puolestaan IIHF:n alaisen kansainvälisen jääkiekon propaganda-arvo oli pitkälti tullut ulosmitatuksi, ja nyt tarvittiin kovempia haasteita ja näyttävämpiä voittoja. Niitä kaipasivat myös pelaajat, joille oman joukkueen jatkuva ylivoimaisuus oli alkanut aiheuttaa motivaatio-ongelmia.²¹

Kahdeksan ottelun sarjan toteuttaminen vaati vuosien neuvottelua kanadalaisten ja neuvostoliittolaisten jääkiekkoviranomaisten, Moskovan ja Ottawan diplomaattien, IIHF:n ja KOK:n johtajien, NHL:n omistajien ja pelaajien, televisiojohtajien ja yrityssponsoreiden

¹⁹ Jokisipilä 2014, 10–11, 13, 83, 196.

²⁰ Berglund 2020, 112, 114.

²¹ Jokisipilä 2014, 141, 210.

välillä. Molempien osapuolten oli kohdattava toisensa. Neuvostoliiton näkökulmasta pelissä oli järjestelmä, jonka avulla he pystyivät voittamaan kansainvälisiä turnauksia amatööreinä. Heidän oli myös todistettava kykynsä maailman parhaita vastaan. Kanadan heikkenevät suoritukset niin olympialaisissa kuin maailmanmestaruuskilpailuissa olivat niin merkittäviä asioita, että Kanadan hallitus perusti uuden organisaation, Hockey Canadian, kehittämään kilpailukykyistä maajoukkuetta. Organisaation johtaja, Charles Hayn, mukaan kanadalainen yleisö halusi parhaiden kanadalaisten pelaavan parhaita neuvostoliittolaisia vastaan.²²

Lopullinen sopimus maiden kohtaamisesta ottelusarjassa tehtiin vuoden 1972 MM-kisojen aikana Prahassa. Joukkueet pelasivat toisiaan vastaan kahdeksan ottelun sarjan. Ensimmäiset neljä ottelua olivat Kanadassa ja seuraavat neljä Neuvostoliitossa. Kanadan ottelut pelattiin kaikki eri kaupungeissa sarjan näkyvyyden maksimoimiseksi. Ensimmäinen peli pelattiin Montreal Forumissa, toinen Toronto Maple Leafs Gardenisissa, kolmas Winnipeg Arenalla ja neljäs Vancouverin Pacific Coliseumilla. Loput neljä Neuvostoliitossa pelattavaa ottelua puolestaan pelattiin samassa paikassa, Moskovan Luzniki-jääpalatsissa.²³

Kanadalaiset osoittivat neuvotteluissa huomattavaa joustavuutta. He suostuivat siihen, että sarja pelattiin syyskuussa ennen NHL-kauden alkua, IIHF:n amatöörituomareiden viheltäminä ja kansainvälisiä sääntöjä noudattaen. Kanadalaiset olivat saaneet monia kipeitä iskuja kollektiiviseen itsetuntoonsa IIHF:n amatöörisääntöjen vuoksi ja halusivat sarjaa vähintään yhtä paljon kuin neuvostokiekkoilijat. Joustavuus meinasi maksaa kanadalaisille koko ottelusarjan voiton.²⁴ Summit Seriesin järjestelyjen ehdottomaksi voimahahmoksi nousi NHL:n pelaajayhdistyksen toimitusjohtaja Alan Eagleson. Hän käytti laajaa henkilökohtaista suhdeverkostoaan, diplomatiaa ja röyhkeyttäkin, jotta ottelusarja järjestyi.²⁵

Summit Series -sarjalla oli merkittävä poliittinen ulottuvuus, ja Kanadan hallitus oli mukana ottelusarjan valmisteluissa. Ottelusarjassa pelissä oli paljon jääkiekkoa suurempia asioita, eli Kanadan kansallinen etu ja identiteetti. Kanadassa sarjaa odotettiin suurella innolla kansalaisten toimesta. Ottelusarjassa oli pelissä aiempina vuosina kansainvälisessä jääkiekossa pahoin kolhiintunut Kanadan kansallinen arvovalta. NHL:n pelaajilla oli nyt mahdollisuus osoittaa maailmalle, millä tasolla jääkiekkoa oikeasti pelattiin sekä palauttaa Kanadan jääkiekkokunnia. Kylmän sodan kansainvälisen politiikan lisäksi sarja kietoutui

²² Berglund 2020, 145.

²³ Jokisipilä 2014, 210–213, 220.

²⁴ Jokisipilä 2014, 213–215.

²⁵ Jokisipilä 2014, 216.

osaksi Kanadan sisäpolitiikkaa, kun pääministeri Pierre Trudeau ilmoitti ensimmäisen ottelupäivän aattona pyrkivänsä uudelleenvalintaan.²⁶

²⁶ Jokisipilä 2014, 218–219.

2 Kaukalon sisäpuolella esiin nousseet teemat

2.1 Kanadan ammattilaismyytin mureneminen

Kanadassa oli vallinnut käsitys siitä, että jos he saisivat parhaat ammattilaisensa jälle, muilla mailla ei olisi mitään mahdollisuuksia heitä vastaan. Kanadassa jääkiekkoasiantuntijat urheilujournalisteista kannattajiin, ennustivat Kanadalle 8–0 voittoa sarjasta.²⁷ Kanadalaiset pelaajat saivat mahdollisuutensa näyttää jääkiekkomaailmalle vuonna 1972. Neuvostoliiton joukkue oli todella hyvä, paljon parempi kuin kanadalaiset olivat kuvitelleet. Kanada voitti otteluserjan vain 34 sekuntia ennen viimeisen ottelun loppua. Neuvostoliiton ideologia oli itsepintaisempi, järjestelmä kurinalaisempi ja järkähtämättömämpi kuin Kanadalla, ja suhtautuminen urheiluun oli tieteellisempää ja nykyaikaisempaa. Neuvostoliitto oli pystynyt samaan vain kahdessakymmenessäviidessä vuodessa, johon kanadalaisilla oli mennyt lähes vuosisata. Neuvostoliitto oli pääsemässä Kanadan rinnalle.²⁸

Neuvostoliiton pelaajat puolestaan harjoittelivat ympäri vuoden kovalla intensiteetillä.

Ammattimaisen urheilun ja täyspainoisen harjoittelun mahdollistivat valtion tuki.

Neuvostoliittolaiset pelaajat olivat käytännössä valtion palkkaa nauttavia ammattilaisia, vaikka asiaa ei koskaan virallisesti myönnetty. Jääkiekkoilijoille myönnettiin muodollisesti armeijan virka, jonka nimissä heille voitiin maksaa palkkaa, vaikka käytännössä päätoimena oli edistää urheilu-uralla. Valtioammattilaisuus merkitsi ympärivuotista sitoutumista lajiin.²⁹ Kanadan kohtaamista neuvostoliittolaiset olivat odottaneet vuosikausia. Neuvostojoukkue ei ollut halunnut jättää aikaeroon totuttelua viime hetkeen. Joukkue oli elänyt Moskovassa Montrealin aikaa jo kaksi viikkoa ennen Kanadaan matkustamista, eli mennyt nukkumaan aamuseitsemältä, herännyt kolmelta iltapäivällä ja vetänyt toiset harjoituksensa keskellä yötä.³⁰ Neuvostoliiton pelaajat olivat valmiita sarjaan eivätkä aliarvioineet vastustajaansa, toisin kuin osa pelaajista mahdollisesti teki Kanadan leirissä.

Puolueiden lehdissä ja kaupallisissa lehdissä nousi esiin Kanadan ammattilaismyytti ja sen rikkoutuminen. Ennen otteluserjan alkua artikkeleissa nousi esiin kanadalaisten voitonvarmuus. Samaa mieltä olivat myös jääkiekkoasiantuntijat. Ammattilaismyytin rikkoutuminen nousi esiin erityisesti syyskuun lopun artikkeleissa, jolloin myös otteluserjan

²⁷ Jokisipilä 2014, 216, 220.

²⁸ Dryden 2016, 290–291.

²⁹ Kivinen 2000, 32–33.

³⁰ Jokisipilä 2014, 224.

ratkaisuhetket olivat käsillä. Lisäksi Neuvostoliiton maajoukkue oli voittanut pelejä ja johti ottelusarjan voittotilastoa kuuden pelatun ottelun jälkeen. Turnauksessa oli käynyt selväksi, että Neuvostoliiton maajoukkue pystyi mittelemaan tasaisesti Kanadan maajoukkuetta vastaan. Otan seuraavaksi tarkasteluni kohteeksi erityisesti ammattilaismyytistä kirjoitetut mielipidekirjoitukset. Niissä ammattilaismyytin rikkoutuminen nousi esiin.

Ensimmäisen Moskovassa pelatun ottelun jälkeen, joka päättyi Neuvostoliiton 5–4 voittoon, *Kansan Uutisissa* kirjoitettiin, että jälleen oli lyöty yksi naula siihen myyttien kirstuun, johon haudattiin jääkiekkoilun ammattilaisuuden NHL leimalla varustetut ihmeet.³¹ Samoin sanoin ottelusarjaa kuvaili myös kaupallisista lehdistä *Turun Sanomat*.³² *Helsingin Sanomissa* todettiin ottelusarjan puolivälissä, että salaperäinen myytti ammattilaiskiekkoilusta mureni. Kanadalaisia kiekkoilijoita kuvattiin olutta juoviksi, itseriittoisiksi ja lomaa pitäviksi.³³ *Aamulehdessä* myytin särkymistä kuvailtiin samoin sanoin: Vuosien puheet ammattilaisten ylivoimaisuudesta eurooppalaisiin nähden osoittautuivat saduksi. Ennen sarjan alkua kanadalaiset olivat varmoja kahdeksasta helposta voitosta.³⁴ Viimeistä ottelua ennen lehdessä kommentoitiin, että myytti NHL:n omaluokkaisuudesta oli murskattu. Kanadan ammattilaiset olivat hekin vain tavallisia kuolevaisia heikkouksineen ja vahvuuksineen.³⁵ Samaan sävyyn uutisoi puolueiden lehdistä *Suomen Sosialidemokraatti*.³⁶

Uusi Suomi -lehdessä maajoukkueessa pelannut jääkiekkoilija Juhani Tamminen kommentoi, että kanadalaisia jääkiekkoilijoita oli aina pidetty maailman parhaina. Nähtyään kanadalaiset harjoittelemassa Ruotsissa Moskovian otteluita varten, pelaaminen ei näyttänyt siltä kuin hän oli ajatellut. Kanadalaiset urheilijat olivat edellä luistelussa, mutta myös eurooppalaiset osasivat pelata.³⁷ Aiheeni kannalta oli mielenkiintoista kuulla aikaisten näkemyksiä ottelusarjasta. *Suomen Urheilulehdessä* ottelusarjan jälkeen julkaistun artikkelin otsikossa tuli esiin, että kanadalaisten myytti meni, mutta maine jäi. Sarjan kahdeksan ottelua todistivat, että Kanadan show-ammattilaiset olivat ainakin yhtä hyviä kuin Neuvostoliiton valtion-ammattilaiset.³⁸

³¹ *Kansan Uutiset* 23.9.1972, ”NL:n loppukiri toi 5–4 voiton Kanadasta”.

³² *Turun Sanomat* 23.9.1972, ”Punaruletin loppukäynnistys: tappioasema 1–4 kääntyi hetkessä 5–4 voitoksi”.

³³ *Helsingin Sanomat* 18.9.1972, Raimo Toivosen kolumni ”Myytti murenee: kanadalainen kiekkoilija juo olutta, pitää lomaa, on itseriittoinen”.

³⁴ *Aamulehti* 4.9.1972, ”Satu NHL:stä loppui selkäsaunaan: NL mykistyttävä 7–3”.

³⁵ *Aamulehti* 27.9.1972, ”Penkin päästä”.

³⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 4.10.1972, Jorma Raatikaisen kolumni ”Todelliset ammattimiehet”.

³⁷ *Uusi Suomi* 22.9.1972, ”Puumailalla kultaa...Kolme maajoukkue miestä Toronton leirille tänään”.

³⁸ *Suomen Urheilulehti* 4.10.1972, Heikki Kymäläisen kolumni ”Kanada Moskovassa: myytti meni, maine jäi”.

Kansan Uutisissa kerrottiin keinotekoisesta myytistä koskien Kanadan ammattilaisia:

Turnaus joka tapauksessa osoitti, että tuo kanadalaisten ammattilaiskiekkoilun ylivoimaisuuden myytti oli liikemiesten PR-tehopakkausten ja heidän ansaansa joutuneiden lehtimiesten rakentama. Myös ’suuret jääkiekkoasiantuntijat’ väittivät, että tuollaisesta kohtaamisesta tulisi rumaa teurastusta. Eihän amatööri pysy ammattilaisen kelkassa.³⁹

Helsingin Sanomissa oli uutisoitu myös otteluiden aikaisesta ajankohdasta ja kanadalaisten asiantuntijoiden kriittisestä suhtautumisesta siihen. Koko Kanadan jääkiekkomaine oli vaarassa, koska joukkue ei ollut parhaassa mahdollisessa kunnossa. Kesäharjoittelu oli Kanadassa vähäistä. Lisäksi pelaajien keski-ikä oli korkea, ja kesti pitkään ennen kuin kanadalaiset pelaajat pääsivät parhaaseen kuntoonsa.⁴⁰ Samanlaista kirjoittelua pelaajien huonosta kunnosta oli kaupallisissa lehdissä sekä puolueiden lehdissä.

2.2 Kiista erotuomareista

Jääkiekkotuomareiden tehtävässä kaikkein vaikeinta oli tuomarin harkinnan laajuus. Yleensä kaikki vihellykset johtuivat rikkomuksista, mutta kuten poliisin pysäyttämät ihmiset, myös pelaajat huomasivat tilanteen satunnaisuuden ja ihmettelivät vihaisina, miksi juuri heitä rangaistiin. Niinpä hyvätkin vihellykset voivat vaikuttaa huonoilta, kaikkea voi perustella, eikä kukaan ole tyytyväinen.⁴¹ Rangaistukset voivat muuttaa ottelun suuntaa, sillä ylivoimalle päässyt joukkue voi tehdä koko ottelun ratkaisevan maalin rangaistuksen aikana.

Rangaistukset olivat olennainen osa peliä, mikä selittää myös sen, miksi niistä mainittiin aineistona olevissa lehdissä.

Erotuomareiden toiminnasta kirjoitettiin kaikissa lehdissä, ja niissä voi nähdä pyrkimyksen tuomareiden suoran arvostelun välttämiseen. Tuomareiden toiminta nousi kuitenkin epäsuorasti esiin esimerkiksi joukkueiden rangaistusminuuttien määrät kertomalla. Ottelut tuominneiden tuomarien nimet mainittiin lehdissä. Ennen sarjan viimeistä ottelua erityisesti kaupalliset lehdet, mutta myös osa puolueiden lehdistä, kirjoittivat tuomareiden vaihtamisesta. Ennen ratkaisevaa kahdeksatta ottelua Neuvostoliiton ja Kanadan joukkueilla oli erimielisyyksiä siitä, ketkä tuomareista saivat tuomita sen.

³⁹ *Kansan Uutiset* 30.9.1972, Eero Salosen kolumni ”Se myytti ja myytin tekijät”.

⁴⁰ *Helsingin Sanomat* 6.9.1972 ”Kanadalla eri asenne: Neuvostoliitto hävisi”.

⁴¹ Dryden 2016, 274.

Molemmat joukkueet syyttivät tuomareita toisen maan suosimisesta. Esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* Neuvostoliiton maajoukkueen kapteeni Viktor Kuzikin kommentoi tuomaritoimintaa Pohjois-Amerikassa sanomalla, että amerikkalaiset tuomarit sulkiivat silmänsä kanadalaisten väkivaltaisuuksilta.⁴² Puolestaan *Turun Sanomat* uutisoi sarjan puolivälissä Tukholmassa Kanadan maajoukkueen Ruotsia vastaan käymien harjoitusotteluiden tuomaritoiminnasta, että tuomarit estivät kanadalaisia ajoittain tekemästä parhaansa. Kanadalaiset tiesivät, millaista Moskovassa tulee olemaan, kun he näkivät eurooppalaisia tuomareita Ruotsissa. Tuomarit olivat huonompia kuin Kanadan päävalmentaja Harry Sinden odotti, sillä Kanada sai tuomioita, jotka eivät olleet oikeudenmukaisia.⁴³ *Turun Sanomat* uutisoi kolmannen ottelun jälkeen myös Neuvostoliiton tyytymättömyydestä tuomaritoimintaan. Ottelu oli kova, ja mikäli sääntöjä olisi noudatettu kirjaimellisesti, olisivat muutamat kanadalaiset joutuneet jatkuvasti jäähyille.⁴⁴

Puolueen lehdet raportoivat ensimmäisen ottelun tilastoista, kuten rangaistusmääristä ja laukauksista maalia kohti. Esimerkiksi *Uusi Suomi* -lehdessä mainittiin, että ottelu oli siisti, taklauksia tai kuumenemisiä ei ollut, ja kaikki jäähyt tulivat kamppailuksesta, eikä niitäkään ollut kuin muutama.⁴⁵ *Kansan Uutisissa* mainittiin myös toisen ottelun jälkeen, että Kanada laukoi maalia kohti 36 kertaa, kun taas Neuvostoliitto 21 kertaa. Kanadalla oli viisi jäähyä, Neuvostoliitolla puolestaan neljä.⁴⁶ Tätä voi pitää selkeänä erona pelien tuomarilinjaa kohtaan kaupallisia sekä puolueiden lehtiä vertailtaessa: kaupalliset lehdet ottivat enemmän kantaa tapahtumiin, kun taas puolestaan puolueen lehdet keskittyivät enemmän raportoimiseen.

Lehtiä vertaillen *Helsingin Sanomissa* ei ollut mainintaa tuomareiden vaihtamisesta, ja sana *kiista* oli esillä ainoastaan *Turun Sanomien* artikkeleissa. *Aamulehdessä* oli puolestaan otsikossa maininta tuomareiden vaihtamisesta ja siihen liittyneestä tuomarisodasta.⁴⁷ Kiistaa maiden välille aiheutti se, että kanadalaiset eivät missään nimessä halunneet voimakkaasti arvostelemaan länsisaksalaisia erotuomareita tuomitsemaan ottelua. Neuvostoliitto puolestaan oli asettanut heidät tuomitsemaan koko turnauksen viimeisen, ratkaisevan ottelun. Ilman tuomareiden vaihtoa kanadalaiset uhkasivat jäädä pois viimeisestä ottelusta. Moskovassa oli käytettävä diplomaattista painostusta, jotta viimeinen ottelu maiden välillä

⁴² *Helsingin Sanomat* 23.9.1972, ”Majorov ihmeissään ammattilaistähtien surkeasta kunnosta”.

⁴³ *Turun Sanomat* 19.9.1972, ”Kanada syyttää erotuomareita”.

⁴⁴ *Turun Sanomat* 6.9.1972, ”Kanada hymyilee jälleen”.

⁴⁵ *Uusi Suomi* 4.9.1972, ”Kanadan jääkiekko pudotettiin oksalta – Neuvostoliiton opetustunti ammattilaisille”.

⁴⁶ *Kansan Uutiset* 6.9.1972, ”NHL taklasi NL:n”.

⁴⁷ *Aamulehti* 28.9.1972, ”Tuomarisota jatkuu: Kanada liian raaka”.

saatiin pelattua. Maiden jääkiekkoviranomaiset neuvottelivat keskenään ennen viimeistä ottelua. Lopulta Kanadan suurlähettiläsikin puuttui asiaan painostamalla Neuvostoliiton hallitusta. Vähitellen umpikuja purkaantui, ja kompromissiratkaisun mukaisesti kumpikin joukkue sai valita oman tuomariehdokkaansa illan peliä varten, *Turun Sanomat* uutisoi.⁴⁸

Tuomarikiista ei sanana esiintynyt puolueiden lehdissä, mutta tuomareiden vaihtamisesta oli uutisoitu *Suomenmaa* ja *Suomen Sosialidemokraatti*. Puolueiden lehdistä *Uusi Suomi* -lehdessä eikä *Kansan Uutisissa* ollut mainintaa tuomareiden vaihtamisesta. *Suomenmaassa* oli otsikossa ja samaisen jutun leipätekstissä maininta, että länsisaksalaiset tuomarit vaihdettiin kanadalaisten vaatimuksesta.⁴⁹ Myös *Suomen Sosialidemokraatti* -lehdessä oli maininta seitsemännen ottelun jälkeen siitä, että länsisaksalaiset tuomarit eivät saaneet viheltää Kanadan vaatimuksesta enää yhtään ottelua sarjassa ja Neuvostoliiton maajoukkue oli suostunut vaatimukseen.⁵⁰ Puolueiden lehdissä korostui se, että tuomarit vaihdettiin Kanadan vaatimuksesta, joka mahdollisesti kertoo myötämielisestä suhtautumisesta Neuvostoliittoa kohtaan ja Amerikka-kriittisyydestä.

Puolueiden lehdissä ei mainittu siitä, että viimeisen ottelun tuomareista oli kiistaa. Niissä uutisoitiin, että tuomareiden vaihtaminen sujui yhteisymmärryksessä Kanadan ja Neuvostoliiton välillä. Kaupallisten lehtien uutisoinnista puolestaan huomasi, että tuomareiden vaihtoon liittyi erimielisyyksiä maiden välillä ja ongelmia ratkaistiin jopa diplomaattisilla keinoilla. Niin kaupalliset kuin puolueidenkin lehdet uutisoivat tuomareiden vaihtamisesta kuitenkin neutraalisti molempien maiden kantoja esiin nostamalla. Tuomarikiistassa ei ollut nähtävillä minkäänlaista puolen valintaa lehtien osalta. Kaupallisissa lehdissä tuomaritoimintaa oli kommentoitu molempien maiden osalta, kun taas puolueiden lehdissä korostui ennen kaikkea otteluiden tapahtumista raportoiminen.

2.3 Neuvostoliiton syöttöpelit, kanadalaisten nopeat lyöntilaukaukset

Taktiikkaan Kanadassa kuuluivat etukarvaaminen, pitkä päätyyn ja perään -taktiikka, lisääntynyt väkivalta, lämärit ja taktinen uhkailu. Kanada hallitsi vuoden 1972 sarjassa niitä pelin osa-alueita, joihin heidän pelinsä oli kehittynyt – kulmia, laitoja, maalinedustoja, ruumiillista peliä, mailapeliä, uhkailua, aloituksia, kaukolaukauksia ja tunnepeliä.

⁴⁸ *Turun Sanomat* 29.9.1972, ”Jääkiekko välillä diplomaattitasolla – Neuvostohallitus taipui erotuomarikiistassa”.

⁴⁹ *Suomenmaa* 27.9.1972, ”Turnaus voi jatkua: tuomarit vaihdetaan”.

⁵⁰ *Suomen Sosialidemokraatti* 26.9.1972, ”L-Saksan tuomarit eivät enää vihellä”.

Neuvostoliitto puolestaan hallitsi lajin perinteisiä taitoja, syöttelyä, avoimen jään kuvioita, joukkuepeliä, nopeutta ja viimeistelyä. Kanadalaiset olivat aluksi kehittäneet näitä ominaisuuksia ja pitäneet jääkiekon peruselementtinä, mutta he olivat hylänneet ne yhteensopimattomina moderniin peliin.⁵¹

Neuvostopelaajat tarvitsivat tilaa avoimen jään kuvioitaan ja taitojaan varten. He halusivat pelata kovalla tempolla, niin että heillä oli aina ylivoima vastustajaan nähden. Pelaajien määrän vähentyessä heidän taitonsa tulivat parhaiten esiin. Neuvostoliiton peli perustui kuvioihin, jotka vaativat nopeaa syöttelyä. Kanadalainen pelityyli oli puolestaan suoraviivaista, ja pelaajat liikkuvat pystysuunnassa pitkin kenttää. Kanadalainen peli oli keskittynyt kiekolliseen pelaajaan, kun taas neuvostoliittolaisten pelityylin keskiössä olivat kaikki muut pelaajat.⁵² Toveruutta ja rauhanomaisuutta ideologiassaan korostaneelle yhteiskuntajärjestelmälle tunnusomaisesti Neuvostoliiton jääkiekosta pyrittiin eliminoimaan Pohjois-Amerikalle tyypillinen fyysinen peli. Kanadalainen tyyli sai vahvan haastajan uudenlaisesta joukkuevoittoisesta pelitavasta. Yhteiskuntansa tavoin neuvostokiekkoilu pani yksilön kokonaisuuden palvelukseen. Jokaisen pelaajan tuli ajatella ennen kaikkea joukkueen etua.⁵³

Suomen Sosialidemokraatti -lehdessä oli esimerkiksi mielipidekirjoitus, jossa kuvattiin maiden pelityylien eroa. Kirjoittajan mukaan kanadalaisten pelityyli poikkesi huomattavasti neuvostoliittolaisten pelistä. Kanadalaiset pyrkivät yksinpeliin ja ratkaisuihin raa'alla pelillä, pelkistetysti sanottuna. Kirjoittajan mukaan Euroopassa pyrittiin joukkuepeliin sekä hyvällä yhdistelmäpelaamisella ja syöttöpelillä ratkaisuihin. Kanadalaiset pelasivat tyylillään, koska se keräsi kirjoittajan mukaan yleisöä katsomoihin.⁵⁴

Helsingin Sanomissa oli myös mainittu ammattilaisten ja eurooppalaisten pelityylien eroista. Kanadalaisten laukaukset lähtivät nopeasti, ja ylivoimalla kanadalainen pelaaja laukoi kaukaa, ja toinen pelaaja oli säännöllisesti maalin edessä kääntämässä kiekon suuntaa. Tätä yritettiin Euroopassakin, mutta kanadalaiset saivat mailansa väliin lähes jokaiseen laukaukseen. Luistelutaito ei ollut vakuuttavaa, ja syöttöpelit oli puutteellista.⁵⁵ Suuri eurooppalainen kaukalo pakotti kanadalaiset muuttamaan pelityyliään, esimerkiksi kanadalaisten suosimat

⁵¹ Dryden 2016, 300, 310–311.

⁵² Dryden 2016, 311 317,346.

⁵³ Kivinen 2000, 33.

⁵⁴ *Suomen Sosialidemokraatti* 4.10.1972, Jorma Raatikaisen kolumni ”Todelliset ammattimiehet”.

⁵⁵ *Helsingin Sanomat* 18.9.1972, Raimo Toivosen kolumni ”Myytti murenee: kanadalainen kiekkoilija juo olutta, pitää lomaa, on itseriittoinen”.

lämärit eivät purreet yhtä tehokkaasti kuin kotiareenoilla.⁵⁶ *Turun Sanomissa* oli uutisoitu ennen viimeistä ottelua siitä, kannattaako Neuvostoliiton näkökulmasta ottelua pelata ollenkaan, koska kanadalaisten pelityyli oli liian kova.⁵⁷ *Aamulehdessä* oli uutinen samasta aiheesta.⁵⁸ Molemmissa lehdissä nousi esiin kanadalaisten pelaajien kovat otteet kaukalossa. Lisäksi kanadalaisiin pelaajiin suhtauduttiin kriittisemmin kuin neuvostoliittolaisiin.

Tamperelaisen jääkiekkoseura Kooveen neuvostoliittolainen päävalmentaja Vladimir Jurzinov kommentoi *Turun Sanomien* haastattelussa, että kanadalaisten pelityyliin kuului olennaisena osana tarkka puolustus. Pienimmänkin virheen tarjotessa tilaisuuden heti syöksyttiin salamahyökkäykseen. Nämä hyökkäysiskut olivat Kanadan voima. Neuvostoliiton peli puolestaan oli hänen mukaansa hyökkäysvoittoisempaa, mutta puolustus avoimempaa. Syöttötarkkuudessa ei hänen mukaansa ollut eroa kummankaan joukkueen suuntaan, mutta kaksinkamppailuissa kanadalaiset olivat parempia sinnikkyytensä ansiosta.⁵⁹ Haastattelu oli julkaistu myös *Suomen Sosialidemokraatti* -lehdessä.⁶⁰ Haastattelua voi pitää mielenkiintoisena, koska haastateltavana oli valmentaja, jolla oli hyvä käsitys pelityyleistä ja jääkiekkoon liittyvistä taktiikoista. Lähdekritiikki on kuitenkin syytä pitää mielessä, koska kyseessä oli neuvostoliittolainen valmentaja, jolloin hän ei välttämättä suhtautunut yhtä puolueettomasti ottelusarjan tapahtumiin.

⁵⁶ *Helsingin Sanomat* 18.9.1972, ”Jatko Moskovassa: Kanadan vuoro yrittää sopeutua”, ja 23.9.1972, ”N-liiton vauhti murskasi: NHL hallitsi kaksi erää”.

⁵⁷ *Helsingin Sanomat* 28.9.1972, ”Kiekkovalta ratkeaa tänään: Iso M’ Mahovlich kentälle”.

⁵⁸ *Aamulehti* 28.9.1972, ”Tuomarisota jatkuu: Kanada liian raaka”.

⁵⁹ *Turun Sanomat* 30.9.1972, ”Ne ottelut olivat täyttä rautaa”.

⁶⁰ *Suomen Sosialidemokraatti* 30.9.1972, Jurzinov: Kaukalon laidat lujemmalla kuin koskaan Kanadan voimaleikeissä”.

3 Kaukalon ulkopuolella esiin nousseet teemat

3.1 Johtavat poliitikot ottelussa ja suomalaisturistien kohtaama lippukaos

Puolueiden lehdissä yleisöstä ei ollut lainkaan mainintaa *Suomenmaassa* eikä *Uusi Suomi* -lehdessä. *Kansan Uutisissa* oli maininta ensimmäisen ottelun jälkeen siitä, että Neuvostoliiton selvä paremmuus mykisti sekä ammattilaispelaajat että hallin täpötäyden yleisön.⁶¹ Samaa uutisoi *Suomen Sosialidemokraatti*. *Kansan Uutisissa* oli maininta ensimmäisen Moskovassa pelatun ottelun jälkeen siitä, kuinka neuvostoliittolaisten kannattajien kova kannustus toi Neuvostoliitolle voiton päätöserässä.⁶² Puolueiden lehdissä ei ollut mainintoja siitä, että tunnettuja poliitikkoja oli katsomassa otteluita Moskovassa, toisin kuin kaupallisissa lehdissä, joissa tunnettujen poliitikkojen eläytymistä peliin oli seurattu.⁶³ Syytä siihen, ettei puolueiden lehdissä kerrottu johtavien poliitikkojen suhtautumisesta otteluihin, voi olla se, että osa puolueiden lehdistä saattoi olla niin pieniä, ettei heillä ollut resursseja johtavien poliitikkojen käytöksen seuraamiseen otteluissa.

Helsingin Sanomat uutisoi ottelua seuranneista merkittävistä poliitikoista. Kanadalaista kannattajaryhmää johti sotaveteraaniministeri Arthur Laing. Ei kuitenkaan ollut tiedossa, kuka johti huutosakkia Neuvostoliiton puolella, mutta mahdollisesti suuri urheilun ystävä, pääsihteeri Leonid Brežnev.⁶⁴

Aamulehti puolestaan uutisoi ensimmäisen Moskovassa pelatun ottelun jälkeen, että Neuvostoliiton johtajakolmikko presidentti Nikolai Podgorny, pääministeri Aleksei Kosygin ja pääsihteeri Leonid Brežnev olivat seuraamassa suurta jännitysnäytelmää Moskovan urheilupalatsissa. Uutisessa oli seurattu, miten kolmikko seurasi ottelua. Heidän kanssaan ottelua oli seuraamassa myös kanadalainen ministeri. Esimerkiksi Kanadan tekemän 2–0 maalin kohdalla pääsihteeri Brežnev ja presidentti Podgorny näyttivät vaihtavan muutaman vakavan sanan. Pääministeri Kosygin ja hänen vierellään istunut kanadalainen ministeri Lemp osoittelivat kentälle. Neuvostoliiton tehdessä 5–4 johtomaalin hallituksen aitiossa Brežnev ja Kosygin kumartuivat aitonsa kaiteen yli ja tuntuivat eläytyvän täysillä kotijoukkueen

⁶¹ *Kansan Uutiset* 4.9.1972, ”Neuvostoliitto murskasi kiekon ammattilaismyytin”.

⁶² *Kansan Uutiset* 23.9.1972, ”NL:n loppukiri toi 5–4 voiton Kanadasta”.

⁶³ *Aamulehti* 23.9.1972, ”Kanada johti 3–0, mutta tuli kolmas erä: Kremlin kellot löivät”.

⁶⁴ *Helsingin Sanomat* 18.9.1972, ”Jatko Moskovassa: Kanadan vuoro yrittää sopeutua”.

menestykseen.⁶⁵ Maan korkeimpien poliittisten johtajien voi katsoa reagoineen ottelun tapahtumiin samalla tavalla kuin muu ottelua seuraamassa ollut yleisö.

Turun Sanomat uutisoi, että Kremlin korkeimpien johtajien kannustamina Neuvostoliiton maajoukkueen pelaajat tekivät viisi maalia 16 viimeisen peliminuutin aikana Kanadan ammattilaisia vastaan Moskovassa ja saivat tililleen arvokkaan 5-4 voiton. Lehdessä oli myös mainittu johtajakolmikko nimeltä.⁶⁶ Kanadassa pelattuja otteluita oli myös seuraamassa merkittäviä yhteiskunnallisia toimijoita. Ensimmäisessä ottelussa katsomossa istui esimerkiksi Kanadan edellinen pääministeri Lester Pearson, senhetkinen pääministeri Pierre Trudeau puolisoineen, tuleva pääministeri Brian Mulroney sekä kymmeniä muita kanadalaisen yhteiskunnan eri alojen huippuvaikuttajia.⁶⁷ Lehdissä ei kuitenkaan ole seurattu kanadalaisten poliitikkojen suhtautumista otteluihin, mikä voi mahdollisesti kertoa myötämielisestä suhtautumisesta Neuvostoliittoa kohtaan. Johtavien poliitikkojen saapuminen otteluihin kertoi otteluiden suuresta merkityksestä molemmille maille. Oman joukkueen menestystä suhteessa kilpailevaan vastapuoleen haluttiin seurata.

Suomalaisilla jääkiekkoturisteilla oli haasteita saada lippuja Moskovassa pelattaviin otteluihin. *Helsingin Sanomat* esimerkiksi uutisoi, ettei suomalaisturisteille löytynyt lippuja, ja areenan katsomossa suomalaisia oli noin kaksikymmentä, kun taas hallin ulkopuolelle jäi noin parisataa. Osa Moskovaan saapuneista kanadalaisista turisteista jäi myös ilman lippuja. Lippukaaos ei ollut turistien vika, ja he olivat maksaneet matkan ottelulippuineen kotimaassaan. Järjestäjät eivät vain olleet suhtautuneet kaikkiin tilauksiin tarpeeksi vakavasti. Osa ulkomaalaisista turisteista oli etukäteen tietoisia siitä, että lippujen saamisessa oli ongelmia. Osa ei etukäteen tiennyt tästä mitään. Suomalaisten parinkymmenen lipun saaminen sisälsi tuntien jonotusta, suhteiden ja lahjojen hyväksikäyttöä, sitkeyttä ja vaivaa. Tuloksena heille saatiin haalittua osanottaja-, ja toimitsija- ja kutsukortteja sekä vapaalippuja. Yhtään tavallista katsomopaikkaa ei ollut enää saatavilla.⁶⁸

Aamulehti uutisoi, että suomalaiset matkatoimistot olivat järjestäneet kolmen päivän pakettimatkoja jääkiekon ystäville. Kahden ottelun sijasta vain yhtä ottelua lähti katsomaan 101 suomalaista. Matkalle oli ilmoittautunut 180 henkilöä, mutta vain puolet heistä pääsi

⁶⁵ *Aamulehti* 23.9.1972, ”Kanada johti 3–0, mutta tuli kolmas erä: Kremlin kellot löivät”.

⁶⁶ *Turun Sanomat* 23.9.1972, ”Punaruletin loppukäynnistys: tappioasema 1–4 kääntyi hetkessä 5–4 voitoksi”.

⁶⁷ Jokisipilä 2014, 225.

⁶⁸ *Helsingin Sanomat* 23.9.1972, ”Enemmän hyvää tahtoa kuin lätkälippuja”.

katsomaan ottelua.⁶⁹ *Turun Sanomat* uutisoi samasta aiheesta, mutta lehdessä suomalaisturistien määrä oli 350.⁷⁰ Moskovaan saapuneiden suomalaisten kannattajien tarkkaa määrää on mahdotonta lopullisesti sanoa, mutta luvut ovat suuntaa antavia. Puolueiden lehdissä suomalaisturistien kohtaamasta hankaluudesta lippujen saamiseksi ei ollut mainintaa. Tämä voi kertoa siitä, että puolueiden lehdet saattoivat pyrkiä pysymään mahdollisimman neutraaleina ja välttämään Neuvostoliiton kannalta epämiellyttävien asioiden nostamista esille. Kaupalliset lehdet totesivat Neuvostoliiton kannalta epämiellyttävän asian, mutta lehtien kirjoittajien voi tulkita varoneen kritisoimasta Neuvostoliittoa.

Mielenkiintoista on pohtia, miten paljon turnaus sai huomiota Suomessa muiden kuin vannoutuneiden jääkiekkokannattajien piirissä, vaikka tavallisten kansalaisten mielenkiintoa ottelutarjaa kohtaan voi olla haastavaa tutkia. Ottelutarjan kiinnostavuudesta Suomessa oli viitteitä esimerkiksi, kun *Helsingin Sanomat* uutisoi Kanadan ja Neuvostoliiton ottelun alkamisajan muuttumisesta. Uusi alkamisaika ei häirinnyt kotimaisen jalkapallosarjan ottelun televisiointia. Suurin osa ottelutarjan otteluista lähetettiin jälkilähetyksinä Suomessa vasta seuraavana päivänä.⁷¹ Suorien lähetysten puuttuminen voi vaikuttaa ottelutarjan kiinnostavuuteen laskevalla tavalla Suomessa. Lisäksi Kanadassa pelatut ottelut tulivat Suomessa maiden välisen aikaeron takia yöllä, mikä laski kiinnostusta ottelutarjaa kohtaan. Aineistosta voi päätellä, että kotimaiset urheilutarjat kiinnostivat suomalaisia enemmän. Ottelutarjassa ei pelannut Suomen jääkiekkomaajoukkuetta, mikä saattoi rajata ihmisten mielenkiintoa ottelutarjaa kohtaan. Erityisesti puolueiden lehdissä sarjasta kertoneet artikkelit olivat lyhyitä, lyhimmillään noin neljän rivin mittaisia, ja usein enemmän sivujen alareunassa kuin suomalaisten suorituksista kertoneet uutiset. Tämä voi johtua siitä, ettei ottelutarjaa seurannut Suomessa suuri yleisö.

3.2 Ottelutarjasta oppia molemmille maille

Pohjois-Amerikan ammattilaispelaajien ja neuvostoliittolaisten väliset 1970–1980-lukujen kohtaamiset nostivat jääkiekon kokonaan uudelle tasolle ja mullistivat sitä. Kaksi erilaista pelityyliä kamppaili paremmuudesta. Tämä tuotti valtavat määrät oppimista ja oivalluksia

⁶⁹ *Aamulehti* 23.9.1972, ”Intourist yllätti jääkiekon ystävät”.

⁷⁰ *Turun Sanomat* 23.9.1972, ”Itätuuli vei pääsyliput suomalaisilta: Moskovaan pääsee – otteluihin ei!”

⁷¹ *Helsingin Sanomat* 20.9.1972, ”NHL-ottelu televisiossa maanantaina”.

molemmille puolille. Kanadalais-pohjoisamerikkalaisen ja neuvostoliittolais-eurooppalaisen pelityylin fuusio alkoi pikkuhiljaa vuoden 1972 Summit Series -otteluserjan seurauksena.⁷²

Puolueiden lehdissä ja kaupallisissa lehdissä otteluserjan merkitystä oli kuvailtu samalla tavalla: molemmille maille otteluserjasta oli ollut hyötyä ja oppia, mutta neuvostoliittolaiset eivät halunneet omaan peliinsä kanadalaisille tyypillistä väkivaltaista pelitapaa. Puolestaan Kanadan maajoukkue mahdollisesti otti joitakin asioita Neuvostoliiton pelistä omaan peliinsä. *Suomen Sosialidemokraatti* -lehdessä esimerkiksi Kanadan valmentaja Harry Sinden kuvaili otteluserjaa erittäin antoisaksi sekä pelaajille että kannattajille. Sindenin mukaan Neuvostoliiton pelissä oli sellaisia asioita, joita kanadalaiset voivat ottaa omiin harjoituksiinsa mukaan. Puolestaan Neuvostoliiton huoltaja Boris Kulagin sanoi, että ottelut rikastuttivat Neuvostoliittolaista jääkiekkoilua, mutta totesi myös, että Kanadan voitossa oli onnea mukana.⁷³ *Turun Sanomat* uutisoi samoin äänenpainoin otteluiden merkityksestä.⁷⁴ Lehdessä oli maininta, jossa Jurzinovin mukaan kanadalaiset kohdistivat kanssapelaajiin ja erotuomareihin tarpeettoman rumia otteita ja soittivat suutaan. Vastapainoksi hän kuitenkin totesi, että kentältä poistuttiin hymyillen, ja rintarinnan.⁷⁵ *Suomen Sosialidemokraatti* -lehti oli uutisoinut myös samasta aiheesta.⁷⁶

Suomenmaassa otteluserjassa pelannut pelaaja Jevgeni Zimin ja ammattilaisvalmentaja Viktor Tihonov kehuivat kanadalaisten pelaajien korkeaa henkilökohtaista taitoa sekä pelottomuutta. Esimerkkipelaajana he mainitsivat Phil Espositon. He eivät kuitenkaan halunneet omaan peliinsä liiallista raakuutta ja karkeutta, joka oli ominaista kanadalaisten pelitavalle. Lehdessä oli haastateltu myös kanadalaista radiokomentaattoria Jean Belivoa, joka totesi, että kanadalaisille teki hyvää huomata, että jääkiekkoa osattiin pelata myös Pohjois-Amerikan ulkopuolella.⁷⁷ Neuvostoliiton puolelta pelaajista esiin nousivat maalivahti Tretjak ja hyökkääjä Harlamov.⁷⁸ *Kansan Uutisten* mielipidekirjoituksessa todettiin molempien osapuolten saaneen arvokasta oppia toisiltaan.⁷⁹ On syytä huomioda, että molemmat artikkelit oli toimittanut Neuvostoliiton valtio-omisteinen uutistoimisto Tass. *Suomenmaan*

⁷² Jokisipilä 2014, 309, 313.

⁷³ *Suomen Sosialidemokraatti* 30.9.1972, ”Kokemukset myönteisiä, vaikka tunteet välillä kuumenivatkin”.

⁷⁴ *Turun Sanomat* 30.9.1972, ”Voitto korvasi kaiken Kanadalle”.

⁷⁵ *Turun Sanomat* 30.9.1972, ”Ne ottelut olivat täyttä rautaa”.

⁷⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 30.9.1972, Jurzinov: Kaukalon laidat lujemmalla kuin koskaan Kanadan voimaleikeissä”.

⁷⁷ *Suomenmaa* 30.9.1972, ”Kiekkosuuret saivat oppia toisiltaan”.

⁷⁸ *Suomenmaa* 22.9.1972, ”Esposito kehui kiekkoisäntiään”.

⁷⁹ *Kansan Uutiset* 30.9.1972, Eero Salosen kolumni ”Se myytti ja myytin tekijät”.

artikkelissa voi tulkita korostuvan neuvostoliittolainen näkökulma ottelusarjasta. Pelaajien esiin nostaminen kertoo heidän suuresta roolistaan ottelusarjassa: Esposito ja Harlamov tekivät otteluissa tärkeitä maaleja, ja maalivahti Tretjakin onnistuminen tai epäonnistuminen maalissa vaikutti keskeisellä tavalla otteluiden lopputulokseen.

3.3 Myötämielisyys Neuvostoliittoa kohtaan suomalaisessa lehdistössä

Sekä kaupallisissa että puolueiden lehdissä nousi esiin tietynlainen myötämielisyys Neuvostoliittoa kohtaan. Myötämielisyys Neuvostoliittoa kohtaan johtui osittain ajan yleisestä, suomettuneesta ilmapiiristä. Neuvostoliiton pelaajien voi tulkita edustaneen ottelusarjassa laajemmin koko amatöörijääkiekkoilevaa Eurooppaa, joten joukkue oli mahdollisesti suomalaisille helpommin samaistuttava kuin Kanadan ammattilaispelaajat, joiden pelaamista suomalaiset eivät olleet aiemmin nähneet.

Vareksen artikkeli käsitteli ei-poliittiseksi miellettyä erikoisalaa, suomalaista urheilujournalismia 1970–80-luvuilla itäblokin urheilujärjestelmän ja sen maiden menestyksestä kolmissa olympialaisissa.⁸⁰ Artikkelissa nousi esiin osin samoja teemoja kuin omassa tutkimuksessani. Esimerkiksi Vares nosti esiin urheilutapahtumien kuvailun ilman kutsumusta politisoida urheilua ennen kaikkea *Helsingin Sanomissa*, *Turun Sanomissa* ja *Aamulehdessä*. Varesen mukaan niiden lähtökohtana oli, että lukijakuntaa kiinnosti urheilu ennen kaikkea urheiluna.⁸¹ Omassakin aineistossani nousi esiin sekä puolueiden että kaupallisten lehtien osalta ottelusarjan tapahtumista raportoiminen.

Varesen aineistossa, niin kuin myös omassani, nousi esiin, että kaikki vilpit ja ammattilaisuus nähtiin vastapuolella.⁸² Omassa aineistossani *Suomenmaan* uutisen mukaan esimerkiksi, kun joukkueet pelasivat karkeudesta ja liiallisesta voimakamppailusta vapaata jääkiekkoa, etumatka oli selvästi Neuvostoliiton puolella.⁸³ *Aamulehdessä* puolestaan kanadalaisista käytettiin nimitystä halonhakkaajat, jolla viitattiin kanadalaisten harjoittamaan väkivaltaiseen pelityyliin.⁸⁴

Jossain määrin ajan tapakulttuuri edellytti tiettyä korrektiutta Neuvostoliittoa kohtaan myös urheilun osalta, kun taas amerikkalaisuusilmiöiden arvosteleminen oli yleisesti hyväksyttyä,

⁸⁰ Vares 1997, 147–172.

⁸¹ Ibid., 151, 170.

⁸² Ibid., 157.

⁸³ *Suomenmaa* 30.9.1972, ”Kahdeksan ottelun jälkipuintia: aritmeettinen yhteistulos ei tärkeintä turnauksessa”.

⁸⁴ *Aamulehti* 18.9.1972, Weijo Mäkelä kolumni ”Myytti lopullisesti murskana, Ruotsikin lähellä voittoa!”

joissain määrin konvention vaatimaa ja vaaratonta. Piirre oli kuitenkin selvempi 1980-luvulla kuin 1970-luvulla.⁸⁵ Omassa aineistossani tämä tuli esiin esimerkiksi *Helsingin Sanomien* mielipidekirjoituksessa, jossa mahdollisesti näkyi hyvin aikalaisten tietynlaista korrektiutta edellyttänyt suhtautumistapa Neuvostoliittoa kohtaan. Ennen Moskovassa pelattuja otteluita Raimo Toivonen totesi: ”Ajan mittaan on toki lupa odottaa hyvääkin peliä. Kenties sen aika koittaa jo Moskovassa, sillä niin taitava ei ole kukaan, että huonolla pelillä venäläiset voittaisi”.⁸⁶ Lainauksesta nousi hyvin esiin se, että neuvostoliittolaiset voittaakseen kanadalaisten tuli pelata hyvin. Lisäksi Varesen artikkelista nousi esiin, että kommunistiset lehdet tekivät avoimesti poliittisia johtopäätöksiä siitä, että urheilumenestys oli nimenomaan todiste sosialismin tulevasta voitosta.⁸⁷ Omassa tutkimusaineistossani tällaisesta ei kuitenkaan ollut viitteitä.

Juho Romppaisen pro gradu -tutkielmassa Neuvostoliittolaisista sanomalehdistä nousi esiin ottelusarjan maaliero⁸⁸, joka nousi myös suomalaisissa niin poliittisissa kuin kaupallisissakin lehdissä kuten *Turun Sanomissa* ja *Suomenmaassa* esiin. Maaliero kahdeksan ottelun jälkeen oli Neuvostoliiton maajoukkueen hyväksi 32–31. Maalieroa tarkastelemalla Neuvostoliiton maajoukkueen voi nähdä ottelusarjan voittajana, vaikka Kanada voitti enemmän otteluita.

Kansan Uutisissa puolestaan todettiin ottelusarjan olleen tasaväkisyydessään vailla vertaa. Lisäksi kanadalaiset voittivat kolme viimeistä ottelua maalin erolla. Kuudennessa ottelussa Neuvostoliiton kolmas maali jäi viheltämättä, ja Neuvostoliitto hävisi 3–2 kyseisen ottelun.⁸⁹ Muissa puolueiden lehdissä ei ollut mainintaa huomaamatta jääneestä maalista. Ainoana kaupallisena lehtenä *Helsingin Sanomat* oli maininnut huomaamatta jääneen maalin.⁹⁰ *Helsingin Sanomissa* oli viimeistä ottelua kuvaavassa artikkelissa todettu kaksi kertaa, että Neuvostoliitto johti kahden erän jälkeen lukemin 5–3.⁹¹ Tämän voi nähdä osaltaan kertoneen tietynlaisesta myötämielisyydestä ja korrektiudesta Neuvostoliiton suuntaan, koska lehdessä korostettiin Neuvostoliiton olleen pitkään johdossa ja lähellä voittoa ratkaisevassa ottelussa. Huomaamatta jääneen maalin uutisointi ainoastaan kahdessa lehdessä kertoi mahdollisesti

⁸⁵ Vares 1997, 169–170.

⁸⁶ *Helsingin Sanomat* 18.9.1972, Raimo Toivosen kolumni ”Myytti murenee: kanadalainen kiekkoilija juo olutta, pitää lomaa, on itseriittäinen”.

⁸⁷ Vares 1997, 153–154.

⁸⁸ Romppainen 2011. *Kansallisen jääkiekkoilun erityispiirteet – Syyskuussa 1972 Kanadan ammattilaisia vastaan pelatun ottelusarjan uutisointi neljässä neuvostoliittolaisessa sanomalehdessä*.

⁸⁹ *Kansan Uutiset* 30.9.1972, Eero Salosen kolumni ”Se myytti ja myytin tekijät”.

⁹⁰ *Helsingin Sanomat* 25.9.1972, ”Harlamovin tasoitus kuivui huolimattomaan tuomariin”.

⁹¹ *Turun Sanomat* 29.9.1972, ”Kanada mestari – maali 34 sek. ennen loppua!”

varovaisesta suhtautumisesta Neuvostoliittoa kohtaan: lehdet pyrkivät olemaan mahdollisimman neutraaleja ja välttämään uutisointia ristiriitaisista aiheista, kuten epäselvistä tuomioista.

Kansan Uutisten artikkelissa kolmannen ottelun jälkeen otsikon sanavalinnat kiinnittivät huomion. Otsikossa luki kanadalaisten kiekkoilijoiden päässeen tasapeliin. Puolestaan leipätekstissä luki neuvostoliittolaisten venyneen tasapeliin.⁹² Otsikossa mainitun *pääsemisen* voi tulkita tarkoittavan sitä, että Kanadan ammattilaisten, joiden ennakoita piti olla parempia, pääseminen tasapeliin oli jollakin tavalla yllättävää, kun taas neuvostoliittolaisten *venyminen* tasapeliin oli hieno suoritus suurta ennakkosuosikkia vastaan.

Jukka Tarkan tutkimuksessa puolestaan nousi esiin Neuvostoliiton nimen mainitsemisen vältteleminen, jos se vain oli mahdollista. Se korvattiin kiertoilmauksilla, kuten voittaja, suuri itäinen naapuri, vieras valta ja tietty taho. Lehdistön valtaosaa toimitettiin itsesensuurista huolimatta länsimaisten sananvapausperiaatteiden mukaisesti. Pääpiirteissään lehdet kannattivat maan ulkopoliittikkaa ja varoivat ulkopoliittikan vaikeuttamista.⁹³ Omassa aineistossani puolueiden lehdissä ja kaupallisissa lehdissä Neuvostoliittoa kutsuttiin nimellä Neuvostoliitto, Neuvostoliiton jääkiekkomaajoukkue, tai parhaat neuvostoliittolaiset pelaajat, eli varovaisuutta nimen sanomisessa ei ollut havaittavissa. Tämä voi mahdollisesti johtua siitä, että urheilua ei pidetty niin keskeisenä asiana Suomen ulkopoliittikan kannalta, että varovaisuutta olisi tarvinnut noudattaa. Lisäksi uutiset olivat valtio-omisteisen uutistoimisto Tassin julkaisemia, mikä saattoi vaikuttaa siihen, millaista nimitystä Neuvostoliitosta toimittajat käyttivät.

Tarkan teoksessa oli lisäksi havaittu, että valtalehdistö alkoi julkaista neuvostoliittolaisten tietotoimistojen kolumnistisia tekstejä, ei journalistisen loistokkuuden takia, vaan siksi, että se kuului asiaan.⁹⁴ Omassa aineistossani ei ollut julkaistu neuvostoliittolaisten uutistoimistojen kolumnistisia tekstejä, mutta valtio-omisteisen uutistoimisto Tassin alkuperäisesti julkaisemia artikkeleita oli jokaisessa puolueen lehdessä. Eniten *Suomenmaassa*, jossa artikkeleita ottelusarjasta oli yhteensä 11 joista Tassin julkaisemia oli kuusi.⁹⁵ *Uusi Suomi* lehdessä oli puolestaan vähiten, eli vain yksi Tassin julkaisema uutinen.⁹⁶

⁹² *Kansan Uutiset* 8.9.1972, ”Kanadalaiset kiekkoilijat pääsivät tasapeliin”.

⁹³ Tarkka 2012, 264–265.

⁹⁴ Tarkka 2012, 267.

⁹⁵ *Suomenmaa* 22.9.1972, ”Esposito kehui kiekkoisäntiään”.

⁹⁶ *Uusi Suomi* 26.9.1972, ”Bunny asialla: Kanada tervetullut amatöörien C-sarjaan”.

Kaupallisista lehdistä Tassin julkaisemia uutisia oli *Helsingin Sanomissa*⁹⁷ ja *Turun Sanomissa*⁹⁸, joissa molemmissa oli neljä artikkelia. *Helsingin Sanomat* julkaisi yhteensä 29 artikkelia ja *Turun Sanomat* 36 artikkelia ottelusarjasta, joten Tassin julkaisemien artikkeleiden määrää lehdissä voi pitää vähäisenä. *Aamulehdessä* ei puolestaan ollut lainkaan Tassin julkaisemia artikkeleita. Tassin julkaisemien uutisten jakamisen lehdissä voi tulkita kuvastaneen myötämielistä suhtautumista Neuvostoliiton maajoukkueeseen. Tassin julkaisemien artikkelien määrään mahdollisesti vaikutti osaltaan myös puolueiden lehtien pienuus, resurssien puutteellisuuden vuoksi. Kaupallisilla lehdillä oli mahdollisesti enemmän resursseja, ja siksi ne julkaisivat vähemmän Tassin artikkeleita.

⁹⁷ *Helsingin Sanomat* 5.9.1972, ”Kanadan kannattaja söi juttunsa keiton seassa”.

⁹⁸ *Turun Sanomat* 1.9.1972, ”Neuvostokiekko kohti Montrealia”.

4 Loppusummeri

Kylmää sotaa käytiin kaikilla rintamilla, myös kiekkokentillä. Ottelusarja tarjosi unohtumattomia elämyksiä jääkiekkoyleisölle punakoneen koetellessa vaahteranlehtipaitojen voimia.⁹⁹ Tässä tutkielmassa olen tarkastellut, miten kahdeksan ottelua sisältäneestä Summit Series -ottelusarjasta oli uutisoitu kahdeksassa suomalaisessa lehdessä ja millaisia teemoja artikkeleista nousi esiin. Aineistoista ilmeni, että sekä kaupalliset lehdet että puolueiden lehdet keskittyivät uutisoinnissaan pääosin otteluiden tapahtumista ja tuloksista raportoimiseen. Teemoja, joita lehdissä nousi esiin, olivat esimerkiksi Kanadan ammattilaismyytin rikkoutuminen, tuomaritoiminta, pelityyliin erot, johtavat poliitikot otteluissa sekä suomalaisturistien kohtaama lippukaaos.

Suomettuminen oli voimakkaimmillaan 1970-luvulla¹⁰⁰, jolloin ottelusarjan ottelut pelattiin. Tutkimuskysymyksenä oli, onko suomettuminen näkynyt lehtien tavassa uutisoida aiheesta. Johtopäätökseni ovat samankaltaiset kuin Varesin tutkimuksessa¹⁰¹: tietty korrektiivisuus Neuvostoliittoa kohtaan näkyi myös lehtien urheilusivuilla, vaikka lehtien toimittajat keskittyivät urheiluun ennen kaikkea urheiluna. Tietynlainen myötämielisyys Neuvostoliittoa kohtaan nousi molemmissa lehdissä esiin ottelusarjan maalierosta uutisoitaessa, mikä oli yhden maalin verran Neuvostoliiton hyväksi. Myötämielisyys näkyi lisäksi siinä, että väkivaltainen pelitapa ja ammattilaisuus nähtiin vain vastustajan, eli tässä tapauksessa Kanadan puolella, tapahtuneena asiana. Kuitenkin, kun kaupalliset lehdet uutisoivat tuomariikiistasta, uutisoitiin siitä neutraalisti, molempien maiden näkökulmia esiin tuoden. Lehdissä ei ole havaittavissa kirjoittajien toimesta puolten valintaa kumpaankaan suuntaan, mutta tuomareiden vaihtamisessa oli huomioitu se, että se tehtiin kanadalaisten aloitteesta, jonka voi tulkita tietynlaiseksi neuvostomyönteisyydeksi. Lisäksi lehdet uutisoivat vain neuvostoliittolaisten johtavien poliitikkojen saapumisesta seuraamaan otteluita, eikä kanadalaisista poliitikoista ollut mainintaa, minkä voi tulkita kertovan tietynlaisesta korrektiudesta Neuvostoliiton suuntaan.

Ottelusarjasta oli mahdollisesti uutisoitu kyseisellä tavalla, koska erityisesti puolueiden lehdet olivat julkaisseet neuvostoliittolaisen, valtio-omisteisen uutistoimisto Tassin julkaisemia artikkeleita, jolloin ottelusarjasta oli kerrottu neuvostoliittolaisesta näkökulmasta. Osin siitä

⁹⁹ Kivinen 2000, 38.

¹⁰⁰ Vares 2023, 127–129, 144, 155.

¹⁰¹ Vares 1997, 147–172.

syystä myös tietty korrektiusti Neuvostoliittoa kohtaan oli havaittavissa lehdissä. Tästä syystä lehdistä oli saattanut jäädä pois joitakin Neuvostoliiton kannalta ikäviä asioita, kuten joukkueen mahdolliset väkivaltaisuuudet ja haasteet lippujen saamiseksi. Artikkeleissa ei ollut mainintaa kirjoittajista, mikä saattoi liittyä tietynlaiseen varovaisuuteen Neuvostoliittoa kohtaan. Toisaalta käytäntö oli saattanut olla yleinen 1970-luvun artikkelien yhteydessä.

Vareksen mainitsema Amerikka-kriittisyys¹⁰² näkyi sekä puolueiden että kaupallisten lehtien uutisoinnissa siinä, kun uutisoitiin ammattilaismyytin rikkoutumisesta. Kanadalaiset pelaajat eivät olleet niin hyviä kuin heidän ennakkomaineensa antoi ymmärtää. Lisäksi kanadalaiset pelaajat olivat huomattavasti kunnossa kuin neuvostoliitolaiset. Kanadalaisia pelaajia kuvattiin itseriittoisiksi ja lomaa pitäviksi *Helsingin Sanomien* kolumnissa.¹⁰³ Ennen viimeistä ottelua molemmissa lehdissä nousi esiin kysymys siitä, kannattaako ottelutarjan viimeistä peliä pelata lainkaan kanadalaisten väkivaltaisen pelitavan vuoksi. Amerikkalaiset pelaajat olivat tuntemattomampia, ja heidän pelityylissään kaikki oli mahdollisesti uutta suomalaisille. Tästä syystä kanadalaisten pelaajien arvostelu oli mahdollisesti helpompaa, yleisesti hyväksytympää, ja sitä oli jopa saatettu vaatia ajan yhteiskunnallisessa ilmapiirissä. Kanadalaisten pelitapa oli saattanut erota myös suomalaisten pelitavasta, jolloin se oli saattanut tuntua vieraalta ja altistua siitäkin syystä kritiikille.

Kaupallisissa lehdissä oli tullut esiin kiinnostusta ottelutarjan otteluihin, esimerkiksi silloin, kun oli uutisoitu Moskovaan matkalle lähteneiden suomalaisturistien määrästä. Puolueiden lehdissä ei ollut mainintaa suomalaisista jääkiekkokannattajista Moskovassa. Luvut ja arviot kuitenkin vaihtelevat kaupallisten lehtien kesken, mutta kiinnostuksen voi tulkita pyörineen muutaman sadan, aktiivisesti jääkiekkoseuraavan kannattajan ympärillä. Laajemmin ottelutarjan kiinnostavuudesta Suomessa kertoi *Helsingin Sanomien* artikkeli¹⁰⁴, jossa kerrottiin, että kotimainen jalkapallo-ottelu näytettiin normaaliin aikaan ja Kanadan ja Neuvostoliiton välinen ottelu uusintana seuraavana päivänä. Kansan kiinnittämää huomiota ottelutarjasta oli hankalaa tutkia, mutta koska Suomi ei pelannut ottelutarjassa, voi sen katsoa vaikuttaneen sarjan kiinnostukseen laskevasti. Puolueiden lehdissä ja osin kaupallisissakin lehdissä ottelutarjasta kertoneet uutiset olivat lyhyitä, muutaman rivin kirjoituksia sivun alareunassa, ilman kuvia. Tästä voi päätellä, ettei ottelutarja nauttinut suuren yleisön

¹⁰² Vares 1997, 153–154.

¹⁰³ *Helsingin Sanomat* 18.9.1972, Raimo Toivosen kolumni ”Myytti murenee: kanadalainen kiekkoilija juo olutta, pitää lomaa, on itseriittoinen”.

¹⁰⁴ *Helsingin Sanomat* 20.9.1972, ”NHL-ottelu televisiossa maanantaina”.

kiinnostusta. Molempien lehtien voi tulkita uutisoineen ottelusarjasta kliinisesti raportoimalla, kuitenkin niin, että rivien välistä oli havaittavissa tietynlaista myötämielisyyttä Neuvostoliittoa kohtaan.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Aamulehti, 1972

Helsingin Sanomat, 1972

Kansan Uutiset, 1972

Suomen Sosialidemokraatti, 1972

Suomenmaa, 1972

Suomen Urheilulehti, 1971–1972

Tiedonantaja, 1972

Turun Sanomat, 1972

Uusi Suomi, 1972

Tutkimuskirjallisuus

Aaltola, Juhani, Raine Valli. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. uud. ja Täyd. p. PS-kustannus, 2010.

Berglund, Bruce R. *The Fastest Game in the World: Hockey and the Globalization of Sports*. Oakland: University of California Press, 2021.

Jokisipilä, Markku. *Punakone ja vaahteranlehti*. Helsinki: Otava, 2014.

Kivinen, Osmo, Jani Mesikämmen, Timo Metsä-Tokila, Jari Mesikämmen. *Kylmä kiekkosota: kaksi mannerta, kaksi kulttuuria*. Helsinki: [Liikuntatieteellinen seura], 2000.

Romppainen, Juho. *Kansallisen jääkiekkoilun erityispiirteet: syyskuussa 1972 Kanadan ammattilaisia vastaan pelatun otteluserjan uutisointi neljässä neuvostoliittolaisessa sanomalehdessä*. Pro gradu -tutkielma-Turun yliopisto, poliittinen historia, 2011.

Switzer, Joshua Lee. *National identity and Canadian hockey; Narratives on the 1972 Canada-Russia series*. Historian pro gradu -tutkielma. Regina: University of Regina, 2023.

Tarkka, Jukka. *Karhun Kainalossa*. Helsinki: Otava, 2012.

Valkila, Lauri. *Yhtenäinen ja sisukas Kanada?: Kansallisen identiteetin rakentaminen Kanadassa jääkiekon avulla Summit Series -otteluserjan juhluvuonna 2022*.

Kandidaatintutkielma. Turun yliopisto, poliittinen historia, 2025.

Vares, Vesa. *Nuori Ben Zyskowicz: suomettumisen vuodet*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 2024.

Vares, Vesa. RÄHMÄLLEEN TARTARIIN? Suomalainen urheilujournalismi ja sen tulkinnat itäblokin urheilujärjestelmästä ja -menestyksestä Montrealin, Moskovan ja Los Angelesin olympialaisten näkökulmasta. *Urheilu ja historia: kansakunnan identiteetiksi, yhteiskunnan vaikuttajaksi, joukkojen harrastukseksi*, 1997, 147–172.

Muu kirjallisuus

Dryden, Ken, ja Jere Saarainen. *Elämää Suurempi Peli: Legendaarisen NHL-maalivahdin Omaelämäkerta*. Helsinki: Minerva, 2016.

Liitteet

Liite 1. Ottelusarjan ottelut

 1972 Summit Series: Game Summaries 			
Game	Location	Result	Info
Game 1	Montreal	Canada 3 USSR 7	More
Game 2	Toronto	Canada 4 USSR 1	More
Game 3	Winnipeg	Canada 4 USSR 4	More
Game 4	Vancouver	Canada 3 USSR 5	More
Game 5	Moscow	Canada 4 USSR 5	More
Game 6	Moscow	Canada 3 USSR 2	More
Game 7	Moscow	Canada 4 USSR 3	More
Game 8	Moscow	Canada 6 USSR 5	More

Lähde: <https://www.chidlovski.com/personal/1972/game00.htm>